

ARCHEOLOGICKÁ KRAJINA UNIČOVSKA V OBRAZECH

MILOŠ HLAVA

PAVLÍNA KALÁBKOVÁ

JAKUB NOVÁK

LUKÁŠ HLUBEK

Archeologický ústav AV ČR, Brno

Kniha byla vydána za finanční podpory Akademie věd České republiky.

Práce na vzniku knihy byly realizovány v rámci výzkumného programu Strategie AV 21 „Paměť v digitálním věku“.

Kniha vznikla s Institucionální podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 68081758 – Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Vydání knihy finančně podpořilo město Uničov.

Recenzenti:

Mgr. Petr Kostrhun, Ph.D.

PhDr. Pavel Šlězár, Ph.D.

Archeologický ústav
AV ČR, Brno

© Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., a autoři

Autoři: Miloš Hlava, Pavlína Kalábková, Jakub Novák, Lukáš Hlubek

Archivní dokumenty a fotografie poskytli:

Archaia Olomouc z. ú. (AO); Archeologické centrum Olomouc (ACO); Archeologický ústav Akademie věd České republiky, Brno, v. v. i. (ARÚB); Archeologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, v. v. i. (ARÚ); Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i. (MÚA); Moravské zemské muzeum (MZM); Moravský zemský archiv v Brně (MZA); Národní archiv (NA); Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci (NPÚ); Státní okresní archiv Olomouc (SOKA); Vlastivědné muzeum v Olomouci (VMO); Jakub Novák (JN); soukromý archiv Uničov (SAU)

Pro účely publikace byla využita data z Velké výzkumné infrastruktury Archeologický informační systém České republiky (AIS CR).
Dostupné z: <https://www.aiscr.cz/>.

Podkladová data pro mapy © OpenStreetMap, www.openstreetmap.org.
Licence viz www.openstreetmap.org/copyright.

ISBN 978-80-7524-054-5
ISBN 978-80-7524-056-9 (online ; pdf)
DOI 10.47382/arub2022-01

Město Uničov

ARCHEOLOGICKÁ KRAJINA UNIČOVSKA V OBRAZECH

Miloš Hlava
Pavλίna Kalábková
Jakub Novák
Lukáš Hlubek

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Brno 2022

OBSAH

Předmluva **(5)**

Dějiny zlatého věku uničovské archeologie v obrazech **(7)**

Archeologická topografie Uničovska **(45)**

Zdroje obrázků **(249)**

Zusammenfassung **(262)**

Summary **(263)**

Předmluva

Jen zřídka se stane, že archeologické poznání regionu je založeno především na výzkumech z první poloviny 20. století. A ještě vzácnější je, když je z takových výzkumů k dispozici nejen archeologická sbírka s pečlivě evidovanými nálezy, ale také kompletní dokumentace, jež svojí kvalitou převyšuje dobový standard. Přesně to platí o Uničovu a jeho okolí, jednom z regionů severozápadní Moravy. Uničovská archeologie se totiž může pochlubit muzejní sbírkou i unikátním archivem nálezových zpráv, které dohromady komplexně zachycují její zlatou éru z let 1928–1945 – souhrou okolností jsou dnes ovšem uloženy za hranicemi regionu, ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.

Uničovsko se dodnes zcela nevyrovnalo s poválečnými událostmi, které stály na úsvitu nové éry – a zároveň na konci německého charakteru města i regionu. Tamější archeologie, jež se zrodila v roce 1928, byla takřka výhradně německá, a právě proto ji mimořádně silně zasáhly politické události v letech 1945–1946 a na dlouhou dobu upadla v zapomnění. Více než půl století skomírala, avšak na přelomu 20. a 21. století se začalo blýskat na lepší časy. Když v roce 2013 v souvislosti s výročím 800 let od první písemné zmínky o Uničovu vyšla obsáhlá kniha o dějinách města, *Uničov – historie moravského města*, byly při té příležitosti poprvé souhrnně zpracovány také pravěké a raně středověké dějiny regionu, včetně historie tamějších archeologických výzkumů, a to s využitím archivu nálezových zpráv i muzejní sbírky, která krátce předtím prošla důkladnou revizí. Nezůstalo pouze u toho. V roce 2015 vznikly *Příběhy uničovské archeologie*, kniha o archeologických výzkumech na Uničovsku, která byla od počátku cíleně určena veřejnosti, především místním patriotům, které zajímá minulost kraje, v němž žijí. A v roce 2019 spatřily světlo světa odborně sepsané dějiny tamějších archeologických výzkumů, výsledek zhruba dvacetiletého studia archivních pramenů – *Zlatý věk uničovské archeologie. Mizzi Manethová a muzeum v Uničově*.

Ani to ovšem nebylo poslední slovo. V roce 2021 byl v rámci programu Akademie věd České republiky (AV ČR) *Strategie AV21*, jejímž mottem je *Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*, podpořen projekt *Zpracování unikátního archivu archeologických nálezů bývalého Městského muzea v Uničově*. Tento projekt byl příkladem spolupráce různých typů archeologických institucí, jež spojily své síly – Vlastivědného muzea v Olomouci, které archivní fond spravuje, Univerzity Palackého v Olomouci, jež se uničovské archeologii dlouhodobě věnuje, a Archeologického ústavu AV ČR v Brně, jehož archiv se chopil digitalizace archiválií. Fond byl zdigitalizován a zpřístupněn veřejnosti na platformě Digitálního archivu Archeologické mapy České republiky (<http://digiarchiv.aiscr.cz/home>).

Digitální archiv Archeologické mapy České republiky je jedním z nástrojů oborové infrastruktury Archeologický informační systém České republiky, jejímž posláním je uchovávat a zprostředkovávat veškerá data, informace a dokumenty, které se týkají archeologických výzkumů a oborového dědictví. Vedle průběžné evidence probíhajících terénních archeologických výzkumů na území České republiky se věnuje také zpracování starších archivních fondů v rámci speciálních projektů. Jedním z nich byl právě projekt věnovaný uničovskému archivnímu fondu. Jeho bezpečné uchování vnímáme jako společně sdílený cíl.

V návaznosti na digitalizaci a zveřejnění originální archivní dokumentace z archeologických výzkumů na Uničovsku vznikla kniha, kterou držíte v ruce. Je netradiční a odlišná od předchozích knih věnovaných uničovské archeologii – je totiž založena právě na archiváliích různého charakteru: dobových fotografiích, kresbách, náčrtech, poznámkách či dopisech. Ty spolu s popisnými, které je doplňují, vyprávějí jednotlivé příběhy, a to ve dvou odlišných částech, jež jsou však navzájem propojeny. Na příběh o dějinách uničovské archeologie v její zlaté éře navazuje archeologická topografie regionu – faktografický přehled archeologických nalezišť z Uničovska, doplněný ovšem samostatnými příběhy o některých z nich. Věříme, že kniha se stane inspirací pro budoucí meziinstitucionální projekty podobného zaměření, které napomohou zpracování, bezpečnému uchování a zpřístupnění dalších archeologických archivních fondů.

V Brně v červenci 2022

Miloš Hlava – Pavlína Kalábková – Jakub Novák – Lukáš Hlubek – Balázs Komoróczy – Olga Lečbychová

1

DĚJINY ZLATÉHO VĚKU UNIČOVSKÉ ARCHEOLOGIE V OBRAZECH

15 Jahre Vorgeschichtsforschung
im Mähr.-Neustädter Gebiet

Noch
Galt da
gänzliche
besiedel
hier von
F. Doubr
tete 190
sowie im
busch be
meidl an
SteinK
S.13) ei
von Ribn
Mittelun
einen do
des Erzbe
lich mach
veda II l
unsichere
Lepinke u
Eine
Neustadt
Stadtmuse
gente, u.
ausgezeich
derung zum
ta. noch

erte
zeit
un-
lagen
schreibt
erich-
iglosen
ben-
iel von
urz
ok 1903
1793
kurze
über
ingen
schliez
astli-
inige

Mähr.-
lgen
kelli-
e
erför-
st
rein
ffent
fata-
lvier
t wor

Uničovská archeologie poprvé nesměle nahlédla na scénu v závěru 18. století, avšak zrodila se mnohem později, v roce 1928. Právě tehdy se na Uničovsku odehrály první terénní výzkumy, jež od té doby probíhaly pravidelně a nepřetržitě až do let 1944–1945 – zprvu v meziválečném Československu pod záštitou místního Městského muzea (a Muzejního spolku pro Uničov a okolí, který muzeum spravoval), od let 1939–1940 v rámci Německé říše jako součást profesionální archeologické památkové péče, důsledek politických událostí podzimu 1938.

Šlo bez nadsázky o zlatý věk uničovské archeologie, který byl ovšem rázně ukončen v letech 1945–1946. Do té doby byl Uničov městem s výraznou převahou národnostně německých obyvatel, a tak stěží překvapí, že uničovská archeologie byla v éře svého zlatého věku takřka výhradně německá. Národnostní proměna města, jež nastala po roce 1945, výrazně přispěla k destrukci místní archeologie, neboť rázně zpřetrhala kontinuitu se zlatým věkem. Od té doby prováděli na Uničovsku terénní výzkumy archeologové z Olomouce a Brna. A platí to rovněž o současnosti.

Zlatý věk uničovské archeologie je neodmyslitelně spojen s Vínzenzem Reimerem, Mizzi Manethovou a Karlem Schirmeisenem, také však s místními vesničany ochotnými obětovat svůj čas zachování památek po dávných obyvatelích kraje, z něhož pocházeli. Příběh o jeho dějinách, který vyprávíme na následujících stranách, začíná ovšem již na přelomu 19. a 20. století. Zlatému věku předcházelo klopýtání a přešlapování na místě, také ale vznik Městského muzea a příležitostné pošilhávání po svůdném světě archeologie. Cesta k jeho počátku byla komplikovaná a klikatá. Avšak bez ní by zlatý věk nenastal.

1

Až do přelomu 19. a 20. století končily archeologické nálezy z Uničovska v soukromých sbírkách nebo v muzeích za hranicemi regionu – především v Brně a Olomouci. Změna přišla teprve se založením dvou místních muzeí – muzea Ostrostřeleckého spolku, které bylo otevřeno symbolicky 20. ledna 1900 ve svátek patronů střelců sv. Fabiána a sv. Šebestiána, a Měst-

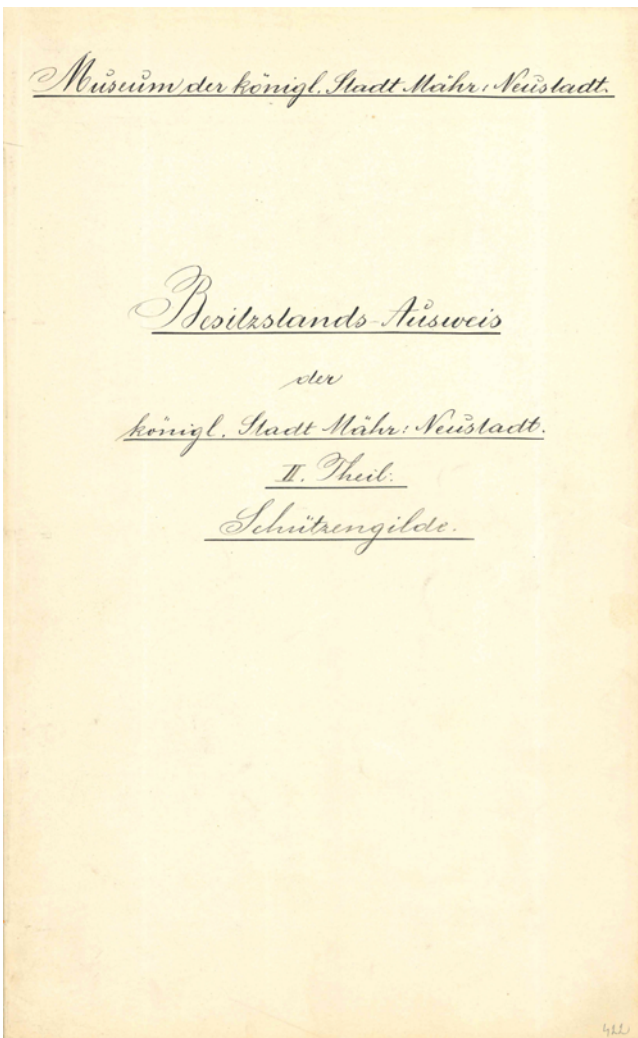
ského muzea, konstituovaného v letech 1900–1903. Lví zásluha na jejich vzniku náležela Emilu Millerovi, městskému lékaři a filantropovi. V letech 1895–1909 byl předsedou Ostrostřeleckého spolku – na spolkovém tablu z roku 1899 je právě proto jeho fotografie umístěna v největší kartuši uprostřed (VMO).

2

2 Tzv. Střelecké muzeum i Městské muzeum byla již záhy považována za nedílný celek – podstatnou roli v tom hrály osoba stejného správce (stal se jím Emil Miller) a společné sídlo. Obě muzea byla zprvu umístěna v areálu bývalého minoritského kláštera, jenž patřil obecnímu úřadu – nacházela se v prvním patře budovy před klášterním kostelem, v níž byla v provozu také chlapecká obecná a měšťanská škola. Dodejme, že většího významu postupně nabylo Městské muzeum – tzv. Střelecké muzeum se stalo jeho součástí, byť si až do 30. let 20. století uchovalo jistou autonomii (SAU).

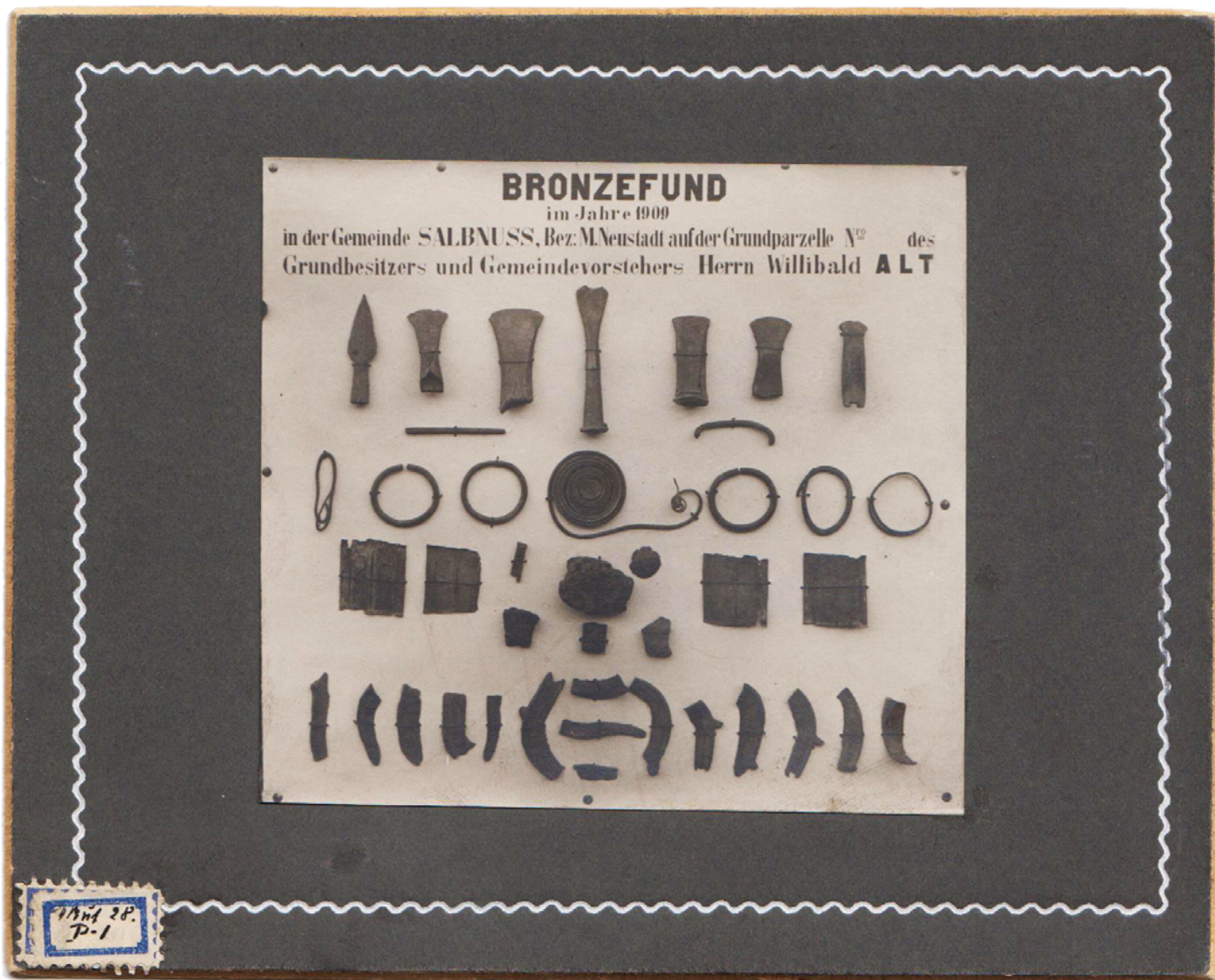

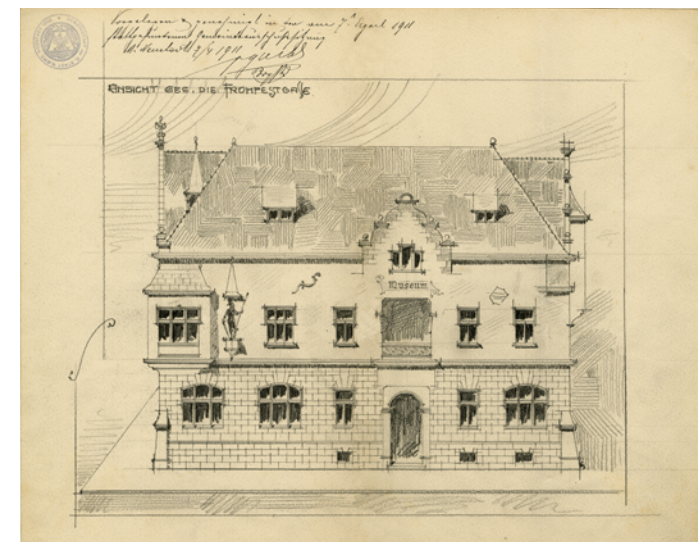
Stück	Gegenstand
	<i>W</i>
2	Wintkränzen
1	Kette 1: Leinwandragen mit goldgeprägtem Gefüge und goldschmückungsgelbes Gold.
1	Kette 2: Leinwandragen Gefüge.
	<i>Zl.</i>
1	Zirkelabzeichen, alle mit Zirkel.
4	Zirkelabzeichen 1: Leinwandragen, alle Gold.
8	Zirkelabzeichen in Leinwand, Leinwandragen Gold.
1	Gold. Zirkelabzeichen 1: Leinwandragen 21.-22/11/1910
<u>610. Summe</u>	

3

3 Na přelomu 19. a 20. století se principy a pravidla muzejní práce na Moravě teprve vytvářely. Uničovské muzeum se již v prvním desetiletí 20. století stalo členem neformálního sdružení malých moravských muzeí, přeměněného v roce 1912 v oficiální Svaz německo-moravských místních muzeí (*Verband der deutsch-mährischen Ortsmuseen*). S tím bylo spojeno mimo jiné postupné zavedení jednotných standardů při správě muzejních sbírek, včetně vytvoření sbírkové evidence. První inventář uničovské muzejní sbírky vznikl v roce 1908 jako příloha žádosti o dotaci moravskému zemskému sněmu, jež měla být určena na činnost muzea. Archeologické nálezy v něm však figurovaly jen výjimečně (MZA).

4 Až do 20. let 20. století byla archeologie v muzejní sbírce zastoupena velmi skromně. Ozdobou a chloubou muzea, skutečným skvostem jeho sbírky, byl ovšem depot-poklad bronzových předmětů z mladší doby bronzové, který byl objeven v Dolní Sukolomi v roce 1909. Obsahoval několik desítek artefaktů. Nebylo divu, že byl vystaven v reprezentativní úpravě (VMO).

6

5 Na konci roku 1910 rozhodlo vedení města o zbourání kasáren na hlavním uničovském náměstí. V místě vznikla proluka a právě toto provizorium zachycuje fotografie. Představitelé města měli s pozemkem své vlastní plány. Avšak s představou, jež nepostrádala velkorysost a vizi, tehdy přišel Emil Miller (VMO).

5

7

6 Dne 20. března 1911 byli členové uničovského obecního výboru seznámeni s Millerovým záměrem – na uvolněné ploše měla být postavena reprezentativní budova pro muzeum, a to za Millerovy peníze. V prvním patře se měl nacházet byt pro Millera a jeho ženu Theresii, po smrti manželů měla celá budova připadnout městu. Miller nechal dokonce zhotovit plány nové budovy, měl ale podmínku – město mělo bezplatně věnovat pozemek. K dohodě však nedošlo, Miller nakonec po soudním sporu pozemek zakoupil a postavil na něm soukromý dům. Na uničovském náměstí stojí dodnes, s muzeem ovšem neměl nikdy nic společného (SOKA).

7 Peripetie s pozemkem jako by předznamenaly problémy se sídlem, s nimiž uničovské muzeum trvale zápasilo. Prostory, v nichž bylo umístěno, musely být totiž v roce 1913 uvolněny pro potřeby chlapecké obecné a měšťanské školy, která se rozrůstala a pro jednotlivé třídy se nedostávalo místností. V létě proběhlo stěhování do dívčí obecné a měšťanské školy, jež byla postavena v roce 1900 nedaleko, v bývalé klášterní zahradě (SAU).

8 Katastrofu pro uničovské muzeum znamenal rok 1914. Dne 28. února zemřel Emil Miller, jeho mecenáš a správce, a v létě vypukla Velká válka. Nebylo divu, že muzeum ve válečných letech skomíralo. Situace se zprvu nezlepšila ani po roce 1918 v odlišných státoprávních poměrech. Uničov jako město s výraznou převahou národnostně německého obyvatelstva nejprve dokonce odmítl přijmout novou československou realitu a přidál se k pokusu

o připojení pohraničí českých zemí k republikánskému Rakousku, avšak jeho vzdor byl jen krátkodechý. Muzeu se začalo blýskat na lepší časy teprve v roce 1921 – na jaře se přestěhovalo nazpět do prostor bývalého minoritského kláštera a jeho správcem se stal Vinzenz Reimer, rodák z nedalekého Brníčka (* 13. srpna 1868) a penzionovaný plukovník bývalé monarchistické armády. Jeho životní osudy byly nadmíru pestré – jako společensky stigmatizovaný nemanželský syn ze skromných poměrů vystudoval v 80. letech 19. století Technickou vojenskou akademii ve Vídni, elitní armádní školu rakousko-uherské monarchie, a byl přidělen k ženijním jednotkám. V roce 1916 byl jmenován velitelem 21. čáslavského pěšího pluku, s nímž zažil nejtěžší válečná střetnutí na italské frontě. Získal řadu vojenských vyznamenání, včetně práva používat dědičný šlechtický titul von Monteviglio. Od jara 1921 spojil zbytek svého života s uničovským muzeem. Především díky němu se po sedmi letech zrodila uničovská archeologie (VMO).

9 Reimerovou věrnou spolupracovnicí v uničovském muzeu byla od jara 1921 Mizzi Manethová, rodačka z Uničova (* 14. srpna 1898). Absolvovala zde dívčí obecnou i měšťanskou školu, poté pracovala několik let jako vychovatelka – zprvu v Budapešti, pak kdesi na jihovýchodě Evropy. Do Uničova se vrátila na jaře 1918. O tři roky později dostala nabídku pracovat v muzeu. Neodmítla ji a 25. dubna 1921 s ním spojila na čtvrt století svůj život. Nebylo to její první setkání s muzeem. Již v létě 1913 totiž jako školačka vypomáhala při jeho stěhování z chlapecké obecné a měšťanské školy do budovy dívčí obecné a měšťanské školy (VMO).

8

9

Archeologická krajina Uničovska v obrazech

Autoři: Miloš Hlava, Pavlína Kalábková, Jakub Novák, Lukáš Hlubek

Odpovědný redaktor: Balázs Komoróczy

Redakce: Markéta Kamenská, Pavla Růžičková

Jazyková korektura: Miloš Hlava

Překlad a proofreading: David J. Gaul, CHICORY, s. r. o., Klára Matulová

Obálka: Milan Filip / Azu design s. r. o.

Sazba: Milan Filip / Azu design s. r. o.

Grafická úprava a předtisková příprava: Milan Filip / Azu design s. r. o.

Tisk: Azu design s. r. o., Bayerova 806/40, 602 00 Brno

První vydání

Náklad: 350 ks

ARUB Archeologický ústav
AV ČR, Brno

Vydal Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Čechyňská 363/19, 602 00, Brno

www.arub.cz

Brno 2022

ISBN 978-80-7524-054-5

ISBN 978-80-7524-056-9 (online ; pdf)

DOI 10.47382/arub2022-01

Město Uničov

